

Pret in de pastafabriek

Niet alleen kerken en kastelen rollen dit weekend de looper uit vanwege Open Monumentendag. Veel industrieel erfgoed wordt tegenwoordig van de sloopkogel gered. 'Het zijn gewoon gave gebouwen.'

Tekst: Matthijs Meeuwse Foto's: Koen Verheijden

Erfgoed
De voormalige Honig-fabriek in Nijmegen is een roerbakmix geworden van horeca, stadssporten en kinderplezier (links).

Wie in Nijmegen zijn intrek neemt in de voormalige fabriek van Honig moet op zijn tijd

een kleine onvolkomenheid voor lief nemen. „Zie je die goot daarboven?” wijst Vincent van Kempen, initiatiefnemer van de Beach-fabriek: een verwarmd indoorstrand in de voormalige lasagnehal. „Ik zie er erg tegenop om die weg te halen. Vraag me niet hoe het er is gekomen, maar die goot ligt vol macaroni. Als we met beachvolleybal een bal tegen het plafond slaan, komt er ook nog geregeld bloem naar beneden.”

Bij Galerie Bart, in de oude bouillonloods, hetzelfde verhaal. „Als er muizen lopen, komen er nog weleens witte Brintavlokken omlaag zeilen.” lacht beheerder Teun van Teeffelen. „Maar het is al lang niet meer zoals aan het begin, hoor. Toen stonden de plassen Maggi hier op de vloer.”

Het moge duidelijk zijn: je kunt de arbeiders wel naar huis sturen

en de lopende banden eruit wrikken, maar een beetje fabriek laat zich niet zomaar het zwijgen opleggen. „En dat is juist het mooie,” benadrukt Arno Boon, directeur van BOEI, een organisatie die zich door heel Nederland hard maakt voor het behoud, de ontwikkeling en de exploitatie van industrieel erfgoed. „Oude fabrieken kunnen ons nog heel veel verhalen over het verleden vertellen. Bovendien bestaat veel industrieel erfgoed gewoonweg uit bijzonder mooie panden. In de kern is het simpel: het zijn mooie gebouwen waarmee je leuke dingen kunt doen.”

Willy Wonka

Vanzelfsprekend is die waardering voor afgedankte fabrieken echter allerm minst. Tot begin jaren '90 werden de sloopkranen vaak zonder scrupules opgetrommeld zodra een bier-, chocolade- of tandpastamerk het licht uitdeed. „De gebouwen waren gewoon nog te jong,” denkt Boon. „Zo gaat het altijd. Hoe jonger het pand, hoe minder mensen er een gevoel bij hebben. Totdat de samenleving ineens begint tegen te

'In de kern is het heel simpel: het zijn mooie gebouwen waarmee je leuke dingen kunt doen'

Samenwerken

De jongens van restaurant De Meesterproef delen een gigantische silo met de koffiebranders van Blommers.

sputteren omdat men beseft dat we het verleden aan het wegpoetsen zijn.”

Sinds de Westergasfabriek in Amsterdam en het Strijp-S-terrein van Philips in Eindhoven succesvol werden omgedoopt tot de culturele en creatieve hotspots van hun stad, lijkt het roer dan ook volledig om. Van Polaroid tot Prodent en van Verkade tot Van Nelle: door heel het land krijgen vergane fabrieken een nieuwe functie. Daarbij sieren de oude logo's nog veelal de gevels.

Zo ook in Nijmegen, waar de 33.000 vierkante meters van het Honigcomplex moeten veranderen in een bruisende broedplaats langs de Waal. Waar in 2011 nog de pakjes wokspaghetti en allesbinder werden gevuld, is vier jaar later een bonte roerbakmix van bedrijfjes neergestreken. Achter elke gesloten deur – vaak nog met bordjes als 'gehoorbescherming verplicht' – lijkt bijkans een nieuwe wereld schuil te gaan. Beheerder Van Teeffelen beent als Willy Wonka door zijn fabriek om te laten zien hoe gretig er buiten de lijntjes wordt gekleurd.

Hoe brouwerij Oersoep aan zewerbier werkt in de hal waar ooit de vermicellisoep pruttelde. Hoe de bezwete bezoekers van

Riverland Healthcentre tussen een plafond vol industrieel buizenwerk aan hun fitnessstouwen hangen. En hoe zeven fietsmakers in de oude heftruckoverslag nu samen hun stalen rossen aan de man brengen.

„Uiteindelijk zijn het bij dit soort gebouwen toch vaak de *urban sports*, horeca, ambachtslui en jonge creatievelingen die staan te trappelen,” denkt Van Teeffelen. „Kijk, coachingsbureautjes en assurantie kantoren staan inmiddels ook in de rij, maar je moet met een goed concept aankomen om bij ons een kans te krijgen. De huursom is erg laag – we hoeven geen winst te maken – dus je moet wel wat toevoegen aan de bedrijvigheid. Er zit nu bijvoorbeeld ook iemand te sleutelen aan een vlucht-

10 voormalige fabrieken waar het weer bruist

Door het hele land schieten de herbestemmingsprojecten uit de grond. De fabrieken hebben vaak het logo nog aan de gevel.

Prodent

Amersfoort

Bruisen doet het nog altijd langs de Eem. Maar de productie van tandpastatubes is na 75 jaar naar Frankrijk verkast. In de leeggekomen ruimte ontstond zo de Nieuwe Stad: een smeltkroes van horeca,

ambachtslieden, een poppodium en stadslandbouw. denieuwestad.nl

Van Nelle

Rotterdam

Tot 1995 rolden hier koffiepakken, sigaretten en poederpuddinkjes van de band, maar inmiddels bestaat het complex uit vergaderruimtes, congressalen en kantoren. De fabriek is niet vrij toegankelijk, maar alleen de buitenkant is al een bezoekje waard. Vorig jaar kwam 'het mooiste gebouw van Neder-

land' op de Werelderfgoedlijst van Unesco. vannellefabriek.com

Polaroid Enschede

Nog zo'n duizendpoot. Een schansje pakken in Skate-

park de Fabriek, stuiteren door trampolinehal Bounz, sportklimmen bij boulderhal Cube of jezelf laten opsluiten bij Room Escape. Het kan allemaal in de hoge hallen van de in 2008 gesloten zonnebrilglazen- en camerafabriek.

performance-factory.nl

Caballero

Den Haag

In het 12 meter hoge ketelhuis van de sigarettenfabriek regeren nog altijd de betonnen wanden, blinkende bui-

'Een herbestemming begint als er zicht is op een gebruiker. Uitgangspunt is dat een gebouw zichzelf kan bedruipen'

simulator voor de game-industrie. Dat is prima, maar als die dingen hier over anderhalf jaar niet staan is het uit met de pret."

Wie nog niet creatief is, die wordt het vanzelf. Wat te doen met een reusachtige silo die door je plafond heen steekt? Bij Blommers Coffee Roasters wisten ze er wel raad mee: ze hingen er een discospotje in en bouwden hun toiletten er pontificaal onder. „Alleen wilden de jongens van restaurant De Meesterproef, een verdieping hoger, die silo net openbreken," grijnst Van Teeffelen. „Met oog op de toiletgeurtjes hebben ze dat toen maar gelaten."

Herbestemmingswoede

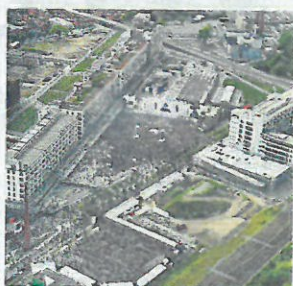
Ondanks alle vindingrijkheid komt zeker niet elk pand in aanmerking voor een tweede leven,

vindt Johanna van der Werff. Volgens de directeur van architectuurcentrum FASadE is het tijd om onze nationale herbestemmingswoede kritisch tegen het licht te houden, nu 8 tot 13 miljoen vierkante meter kantoren, een kwart van de bedrijventerreinen en zeker 1 tot 2 miljoen vierkante meter aan monumenten leeg staat; een trend die de komende jaren alleen maar zal toenemen. „Nederland blinkt uit in prachtige, inspirerende herbestemmingsprojecten. Maar daarnaast wemelt het ook van de kantoor- en bedrijfsterreinen die kampen met leegstand. We zijn veel te bang geworden om de sloophamer te hanteren."

„Als je over de snelweg rijdt, moet je regelmatig je zonnebril opzetten tegen alle meuk in het landschap," erkent BOEI-voorman Boon. „Wij zijn dan ook geen anti-sloop-fundamentalisten. Een herbestemming begint bij ons pas als er zicht is op een gebruiker. Het uitgangspunt is altijd dat een gebouw zichzelf kan bedruipen."

Van der Werff: „Die financiële nuance is cruciaal. Aan leuke ideeën geen gebrek – er zijn ontzettend veel burgerinitiatieven om oude panden te transfor-

lietkettels.
aurant
aar zijn
hebben de
's plaatsge-
s in spijker-
telly.nl

stellingen georganiseerd.
zuitsalapeldoorn.nl

Cereol Utrecht

De oude olie- en lijnkoekenfabriek is in zijn tweede leven een ware allemansvriend. Tussen de historische bakstenen is plaatsgemaakt voor een theaterzaal, bibliotheek, kunstcentrum en kookatelier.
cereolfabriek.nl

Maple Leaf Amsterdam

In 2003 blies de kauwgomballenfabriek (denk: Donald Duck kauwgom, Sportlife en XyliFresh) haar laatste bubbel. Maar als creatieve broedplaats biedt het onderdak aan Q-Music, restaurant Gummbar en de Pole Dance Factory.

Droste Haarlem

Bij een stevig windje rook heel Haarlem vroeger de cacaobonen van Droste. Logisch dus dat juist restaurant Chocoase wel oren had naar het antieke pand aan de Spaarne.
chocoase.nl

Verkade 's-Hertogenbosch

Van froufroufrou naar filmvoorstellingen: het is de geschiedenis van de Verkadefabriek in een notendop. Sinds de sluiting in 1993 is op de schoongebikte vloer-

tegels van de vermaarde koekenbakker een cultureel centrum ontstaan dat alweer tien jaar zijn mannetje staat. verkadefabriek.nl

riek aan-
k 27 hectare
rfgoed kunt
ormalige
rijp-S
atste decen-
creativeste
reep uit
n: dineren
sformator-
het klok-
i.nl

Zwitsal Apeldoorn

Zijn perzikhuidje is deze oude zeepfabriek al lang kwijt. Maar onder de oude schoorsteen moet de komende jaren de nieuwste hotspot van Apeldoorn ontluiken. Nu al worden er geregeld skatewedstrijden, concerten en theatervoor-